

JARI KUPILA

Kestämätön kehityspolku

Kestävä kehitys on tavoite, jota ei koskaan saavuteta, jos keskustelu juuttuu pelkkään ilmastopuheeseen. Ihmislaji elää yli resurssiensa monin tavoin – pysähtymättä miettimään miksi oikeastaan niin tekee.

Päivälämpötilat ovat korkeita viileimpäänkin vuodenaikaan Intian itäranikolla Sundarbansin suistoalueella, joten lentopalloa pelataan illansuussa.
Kuva: Juha Laitalainen

”**K**ESTÄVÄ KEHITYS” ON SANAPARI, joka tulee aikanamme vastaan kaikkialla. Mutta mistä me oikeastaan puhumme, kun kestävästä kehityksestä puhumme – tai vaadimme elämäntapamme muuttamista kestäväen kehityksen suuntaan?

Jo pelkkä ”kestävyys” on sana, joka näyttää merkitsevän eri puhujille eri asioita. Tietysti sanalla onkin monenlaisia merkityksiä. Hiihtovalmentajan, siltainsinöörin ja ympäristötutkijan mielikuvat ovat kovin erilaisia. Kestävyys on meille kaikille eräänlainen peruskivi, jotakin mihin nojata ja jonka varaan

voimme rakentaa toimintaa ja rakenteita, mutta näemme sellaisten rakenteiden tarpeita kovin eri paikoissa.

Ja samalla olemme näkemättä.

Ihminen tarvitsee yksilönä, arjessaan toimivana yhteisönsä jäsenenä ja ihmiskuntana monenlaisia rakenteita, joissa kaikissa kysytään perustaksi ja toiminnan taustavoimaksi kestävyttä. Osan näistä kestävyystarpeista tunnistamme, osan emme. Toinen tunnistaa toisen, kolmas kolmannen, mutta harva näkee kokonaiskuvan siitä, missä kaikessa ihmisen tulisi yksilönä ja ihmiskunnan kokonaisuutena muistaa rakentaa kestävyyspohjaansa, kun se itselleen hyvinvointia tuottaa.

Tämä tulee haastavasti esiin, kun liitämme ”kestävyyteen” sanan ”kehitys”.

Sanapari on syntynyt ilmastonmuutoksen oivaltamisen ja sitä seuranneen ilmastokeskustelun yhteydessä. Siksi ”kestävä kehitys” vie helposti meidän kaikkien ajatukset teollisuuden, maatalouden ja liikenteen päästöihin, hiilinieluihin, mikromuoviin, raskasmetalleihin, kierrätykseen ja niin edelleen.

Eikä ajatus silloin harhaan meneäkään, mutta jos ”kestävä kehitys” määrittyy pelkäksi taisteluksi ekologisen katastrofin uhkakuvaan vastaan, näkökentästä hukkuu jotakin hyvin olennaista.

Monta tapaa kestää

Monen asian kokonaisuudesta saa paremman otteen, kun kääntää koko asian pääläelleen. Myös ”kestävä kehitys” hahmottuu paljaammin, kun pohtii kestävyuden sijasta kestävämmyyttä.

Millä kaikella tavalla aikamme kehittyi kestävästi?

Ihmiskunta on pyöreästi pari sataa vuotta elänyt modernisaation aikakautta, joka on muuttanut ihmisen ja sitä ympäröivän luonnon suhdetta dramaattisemmin kuin mikään aikaisempi historian vaihe. Toki jääkaudet ja meteoriitit ovat saaneet aikaan rajumpiakin muutoksia, mutta eivät ihmisten toimesta.

Modernisaation ytimessä oli teollinen vallankumous, joka mullisti tavat tuottaa teollisuushyödykkeitä, mutta siihen liittyi laajempikin murros. Tietoon ja tieteelliseen tutkimukseen alettiin satsata aiempaa enemmän. Ihmiskunta teki vallankumouksen, jossa se alkoi repiä itseään irti luonnonvoimien konkreettisesta ja kirkon henkisestä otteesta.

Ihminen otti vallan ja vastuun itsestään ja maapallossaan. Luonto alistettiin ihmisen valtaan – sitä merkittävämpää vallankumousta ei historiassa ole tehty.

Kun modernisaatio päästi uudenlaisen ajattelun vauhtiin, alkoivat erilaiset innovaatiot synnyttää uusia innovaatioita ja samalla uudenlaisia tarpeita uusille innovaatioille. Kehitys alkoi ruokkia itseään.

Kun ihmiskunta oli koko siihenastisen historiansa elänyt lähinnä maataloudesta, muutti teollinen vallankumous koko ihmispopulaation olemuksen. Alkoi kaupungistuminen. Syntyi tarve palveluelinkeinoille, koululaitokselle, tietoliikenteelle, yhä laajemmalle leviävälle tie- ja ratatieverkostolle, valtamerilaivoille, polttomoottorille, liukuhii-

naprosesseille, antibiooteille, jääkaapeille, sisävessoille, sanomalehdille, globaalille yhteistyölle...

Paikallaan pysynyt ihmiskunta lähti liikkeelle. Kun aiempaa maailmaa ohjasi ajatus siitä, että siellä elät elämäsi, mihi olet syntynyt – nyt päästiin eteenpäin.

Vuorokauden ja vuodenaikojen rytmissä itseään toistaneen ja samalla paikalla pysyneen kiertävän elämänmenon tilalle alkoi syntyä lineaarinen meininki, jossa ihminen alkoi edetä lähtökohdistaan kohti jotakin ihan uutta. Ei kierretty ympyrää, edettiin aikajanalla.

Tietenkään kaikki eivät näin tehneet, mutta se osa ihmiskuntaa, josta dynamiikka syntyi, toimi näin.

200 helpompaa vuotta

Tämä kaikki toi paljon hyvää. Ihmisen oli monin tavoin helpompaa elää maapallon pinnalla kuin aiemmin. Vaikka kehityksen hedelmät eivät jakautuneet tasan, eivät globaalisti eivätkä yhteiskuntien sisällä, silti kokonaisuuden tasolla ihmiskunnan elämä on ollut viimeisen 200 vuotta jatkuvaa etenemistä.

Ainakin jos etenemistä on se, että ollaan yhä vähemmän luonnonvoimien armoilla ja arkeemme on tullut monia teknologisia apuvälineitä, jotka vapauttavat meidät kaikki keskittymään siihen omaan erityishommaamme mitä maailmassa teemme – sen sijaan että merkittävä osa päivästä menisi veden kantamiseen, puiden pilkkomiseen, lehmien lypsämiseen, petoeläinten hädistelyyn, jätteiden kускаamiseen tunkiolle, vaatteiden ompeluun ja sen sellaiseen.

Samalla kun arkeemme on helpottunut, on keski-ikäme alkanut kasvaa ja syntyvyyskuolleisuus pienentyä. Lääketieteen kehitys yhdessä arkisen elämän helpottumisen kanssa on pitänyt syntyvän ihmisen aiempaa todennäköisemmin hengissä kriittisten lapsuusvuosien ajan – ja auttanut myös elämän loppupään haastavuutta niin paljon, että maapallon väkiluku alkoi äkkiä jyrkästi kasvaa.

1000-luvun alussa maapallolla eli noin 300 miljoonaa ihmistä. 500 miljoonan raja ylittyi keskiajan loppuvaiheissa 1500-luvun taitteessa. Miljardi oli kasassa 1800-luvun alussa.

1900-luvun alussa, kun modernisaatio oli saatu vauhtiin, oli väkeä jo 2 miljardia. Vielä tässä vaiheessa modernisaatio oli kuitenkin pitkälti läntisen maailman asia. Kun loputtoman kehitysuskoiiset modernit suurvallat päätyivät vielä tappamaan toisiaan kahdessa maailmansodassa, vei populaation nousu kolmeen miljardiin 1960-luvun alkuun asti.

Mutta sitten alkoi tapahtua. 1970-luvulla ylittyi 4 miljardia ja sen jälkeen onkin edetty miljardi per vuosikymmen tahtia.

Kestämätön monin tavoin

Erittäin nopea väestönkasvu, johon on liittynyt modernisaation tuomien elämää helpottavien kivojen hyödykkeiden valuminen globaalista eliitistä yhä laajempiin kerroksiin ihmiskunnassa, on tuottanut rakennelman, joka on johtanut ihmiskunnan erittäin vaikeiden peruskysymysten äärelle.

Millä kaikella tavalla aikamme kehittyi kestävästi?

Ilmastonmuutos on tosiasia, jota yhä harvempi jaksaa enää edes periaatteellisista syistä kiistää. Ilmastokriisille – ja siihen liittyville kaikille muillekin maapallon ekologisia tasapainoa horjuttaville kehityskuluille on tehtävä jotakin. Muuten ei hyvä seuraa. Kestämätön kehitys ei voi loputtomiin jatkua.

Tässä kohdin olisi kuitenkin tärkeä hahmottaa se, että puhe kestävästä kehityksestä ei saisi unohtua pelkkään ilmastohuoleen ja ekologiaan. Aikamme perustuu kestämillä rakenteilla monin tavoin muutenkin.

Keskustelu valtion velkaantumisesta ja julkisen vallan rahoituskriisistä on oire kestävästä kehityksestä, joka on päässyt laukkaamaan liian pitkälle. Tässä ei kuitenkaan pidä pysähtyä tuijottamaan vain valtiontaloutta, vaan nähdä se kokonaisuus, että koko keskinäisriippuvainen maailmamme perustuu talousjärjestelyyn, jossa kaikki ovat velkaantuneet eikä globaalien velkasumman vastineeksi ole enää aikoihin ollut olemassa vastaavan arvoista kiinteää omaisuutta.

Sama näkyy yksilöiden tasoilla. Elämme elämää, jossa tämän päivän leipää ja asumista maksetaan sillä velalla, joka ”maksetaan joskus”. Suurin osa yrityselämäämme pyörii samalla idealla.

Ei ihme, että koko ajan stressaa ja on niin hektistä.

Sitten joskus

Tuo ”koko ajan stressaa” onkin sitten ihan oma kokonaisuutensa tässä kestävässä elämäntavassamme.

Edelleenkin puhumme hämmentävän vähän siitä, miten monin tavoin ajassamme voidaan pahoin. Toki on niin, että 1700-luvun ihminen ei oikein ymmärtäisi mistä me oikein ruikutamme, kun meillä on niin helppoa ja kivaa, mutta nyt eletäänkin tässä ajassa.

Modernisaation idea siitä, että elämässä pitää koko ajan edetä, tavoitella jotakin parempaa kuin olemme nyt, tulla joksikin muuksi, on tehnyt meistä tyytymättömiä. Kun koko ajan pitää edetä elämän lineaarisella janalla, emme voi pysähtyä missään. Kun ihminen on koko ajan liikkeessä, mistä se oikeastaan on?

Yhä yleistyvää tunne on se, että mikään ei riitä. Olemme niin monenlaisten ristivetoisten henkisten kuormitusten kohteena koko ajan, että ihmislaji on alkanut oireilla. Emme voi hyvin.

Elämme elämää, jota emme kestä. Jokin vie meiltä enemmän kuin antaa.

Tässä tullaankin koko kestävyys- ja kestävä elämäntavassamme ytimeen, jota harvoin näkee keskustelussa.

Pohjimmiltaan kyse on siitä, että elämäntavamme on monen muunkin kuin luonnonvarojen suhteen rakentunut siten, että kulutamme resurssijamme enemmän kuin meillä on.

Kun olemme päätyneet ikään kuin lainaamaan tulevaisuuden resurssijamme, olemme päätyneet elämään, jossa velkaannumme monin tavoin, on pankkivelkaa ja univelkaa. On erilaista sosiaalista velkaa, kun unohdumme puurtamaan arkikiireissämme ja pukkaamme ihmissuhteiden hoitamisen osastolle ”sitten joskus”.

Siihen samaan ”sitten joskus” paikkaan mihin laitamme omasta hyvinvoinnistamme huolehtimisen.

Kaikki huomio menee siihen, että koitamme keskittyä edistämään jaksamista, yhä sietämättömän elämän sietokykyä, vauhdin ylläpitämistä. Lenkille ja kuntosalillekin mennään yhä useammin pohjimmiltaan siksi, että jaksaisimme arkeamme, ei siksi, että voisimme hyvin.

Ostamme jäsenyyden hyvinvointia myyvälle kuntosalille, mutta pohjimmiltaan vain sietääksemme pahoinvointia, emme muuttaaksemme vointiamme hyväksi.

Vihreä siirtymä on vain alku

Pohjimmiltaan kestävä kehitys on hyvinvointikysymys, yksilön ja yhteisön tasolla.

Hyvinvointikysymysten kohdalla taas ytimessä on kysymys siitä, mikä saa itse kunkin meistä voimaan hyvin ja sen seurauksena on kysymys siitä, mitä me oikeasti tarvitsemme – yksilöinä ja yhteisöinä.

Kuten sanottu, aikamme on täynnä muodikkaita ilmaisuja, joita pudottelemme puheeseen silloin, kun olemme olevinamme ajassa kiinni ja keskustelun ytimissä.

”Kestävä kehitys” on yksi sellainen sanapari, mutta tämä ”hyvinvointi” on toinen vastaava.

Kiehtovalla tavalla nämä kaksi asiaa liittyvät toisiinsa.

Kestämätön elämäntavamme ei ole pohjimmiltaan ongelma siksi, että ilmasto muuttuu sietämättömäksi. Se varsinainen ongelma on siinä, että olemme ihmiskuntana oppineet käyttämään modernisaation meille tuottamaa elinvoimaa siten, että emme voi enää hyvin.

Ilmastonmuutos on ongelman yksi seuraus, ei syy.

Sama koskee ylivelkaantumista ja sitä, että ihmislajin psyyke ei näytä enää kestävän sitä kuormitusta, mitä arki sille yhä enemmän tuottaa.

Kestämätön kehitys on sitä, että ihminen itse ei enää kestä elämänsä – ja sitä kautta kysymys kääntyy hyvinvointikysymykseksi. Se taas on kysymys, joka ei pohjimmiltaan ratkea sillä, että opettelemme ylläpitämään nykyistä elämäntapaamme astetta vihreämmällä teknologialla ja tuotantokoneistolle.

Vihreä siirtymä on tärkeä ja tarpeellinen, mutta sittenkin vain yksi käytännön yksityiskohta, jonka insinöörit tulevat hoitamaan, kun paine tarpeeksi kovaksi kasvaa. Se on vain alkusiirto kohti todellisen siirtymän tarvetta.

Se varsinainen siirtymä, jota modernisaation myötä itsensä eri tavoin hapoille juossut ihmiskunta kaipaa, liittyy ihmiseen itseensä ja peruskysymyksiin siitä, mitä varten me tällä maapallolla oikeastaan olemme ja mikä saa elämän tuntumaan elämisen arvoiselta.

Oikeastaan ihmislaji ei kaipaa nyt sen kummempaa siirtymää mihinkään, ei mitään uutta. Pitäisi vain pysähtyä miettimään hyvinvoinnin peruskysymystä – mitä oikeasti tarvitsemme voidaksemme hyvin?

Modernisaatiota ennen ihminen oli paikallaan, kiersi vuodenaikojen rytmittämää kehää. Modernisaation jälkeen olemme juosseet loputonta juoksua aikajanalla paikkaan, jota ei oikeasti olekaan.

Kestävän kehityksen tavoittelun ytimessä on peruskysymys siitä, miten ja mihin ihmislaji tästä olemassaolon ideasta siirtyy – vai siirtyy mihinkään? ♦